

Dolutik sortutako bidaia tantrikoa

Hilabete gutxiko tartean hil zitzairen ama Irati Gorostidiri (Eguesibar, 1988) eta Mirari Echavarriri (Iruñea, 1988), biak 1978an Lizason egonkortutako Arco Iris komunitate tantrikotik igarotakoak. Lehendik ere esperientzia hari buruzko interesa bazuten, dolu prozesuan azkartu egin zen guztia. Bilaketa hari emandako forma jasotzen du *San Simón 62* filmak, aurtengo Iruñeko Punto de Vista jaialdian estreinatu denak: bi alaba beren amekin elkarrizketan, eta tartean espiritualitatea, komunitate bizitza, noraez existentziala, generoa, sexualitatea edota askatasunaren bilaketa, 80ko hamarkada hasierako Nafarroan.

KEPA MATXAIN

Gurasoak handik igarotakoak izanik, umetatik zuten ezaguna Arco Iris komunitatea Irati Gorostidik eta Mirari Echavarririk, baina orain gutxi hasi ziren hura zinez zer izan zen deskubritzen. Bateratsu, gainera. Aitak hango argazki liburu bat eman zion Gorostidiri, eta uanean bertan kolpatu zuten. Segituan bidali zizkion Echavarriri. Hark ere bilaketari ekin zion orduan, eta argitalpen sorta bat aurkitu zuen gurasoenean. Komunitatean bertan sortutako aldizkariak ziren, bertako argazkiak eta ikastaroen promozio orriak biltzen zituztenak –horiek baitzituzten diru-iturri nagusi-. Gero, bien amak hilabete gutxiko tartean hil zirenean, jakin-mina areagotu zitzairen: “Amak zeu jaiotzean zeukan adinera gerturatzen zarenean gertatzen

da zerbait: oso konektatuta sentitzen zara berarekin, eta elkarrizketa batzuk hasten zaizkizu”, dio Gorostidik. Dolu prozesuan, amari buruzko guztia jakiteko egarri bete, bat egin zuten biek, eta hortik sortu dute *San Simón 62* filma, aurtengo Iruñeko Punto de Vista jaialdian estreinatu dutena –Arco Iris egonkortu zen komentuaeren helbideari egiten dio keinu izenak–.

Filma egin ondotik ere kosta egiten zaie Arco Iris zer izan zen azaltzea. Erreparo modukoa ere sentitzen dutela dio Gorostidik, beren filmaz gain komunitate hari buruzko deus gutxi baitago sarean: “Ematen du hura zer izan zen definitzeko ardura dugula. Filma egin ondoren bizpahiru pertsonak idatzi didate, esanez beren gurasoak handik patsatukoak direla, eta hura zer izan zen

oso ondo ez dakitenez, ea azaltzerik badudan. Eta oso zaila da, noski. Gure ikerketako iturriak zuzenak izan dira: hango argitalpenak, parte hartzaileen testigantzak... Irudikatu dezaket, baina sentitzen dut oraindik ez dudala ondo ulertzen hura zer izan zen”. 70eko hamarkada amaieran sortu ondoren, zenbait urtez Lizason (Nafarroa) bizi izan ziren, Kataluniara joan aurretik –Arenys de Muntenera eta Alcoverrera-. “Hasiera batean komunitate tantriko bezala definitzen zuten, baina laster barneratu zituzten beste joera batzuk ere. Oshoren inguruko komunitateen oso antzeko estetika eta ikonografia zeukan. Berezitasuna da 1978an Nafarroan horrelako zerbait irudikatzea”, dio Gorostirik. Tantra oso garrantzitsua izanagatik, bestelako eraginak ere izan zituzten. “Hasieran askapen

sexualaren auzia funtsezkoa zen. Lider espiritualaren gertuko jendeaz gain, baziren han bizi zirenak, eta ikastaroetara soilik joaten zirenak ere. Hainbeste jende erakarri zuten ikastaroek, komunitatea asko hazi baitzen, eta Katalunian bi egoitza berri ireki zituzten laster”.

Zuzendariak hautu erradikal bat egin dute filmean: ez dute Emilio Fiel “Miyo” lider espirituala aipatu ere egiten. Garbi zeukaten hasieratik ez zutela lider baten inguruan eraikitako talde baten kontakizuna egin nahi, baina zalantza egin zuten gutxienez elkarrizketatu behar ote zuten ala ez. Gorostidik azaltzen du muntaian zehar erabaki zutela ezetz: “Atzera eragiten zigun, eta hori adierazgarria da. Arco Irisi buruz jaso dugun guztian hain zen bera protagonista... Kontua ez da halako guru baten ingu-

“Irudikatu dezaket, baina sentitzen dut oraindik ez dudala ondo ulertzen Arco Iris zer izan zen”

Irati Gorostidi

ruan gertatzen denak axola ez digunik –genero ikuspegitik, esaterako, oso interesgarria izan daiteke–, baizik eta beste kontakizun batzuei egin nahi izan diegula tokia”. Kontakizun horiek beren interes propioetatik gertu daudenak direla

zehazten du Echavarrik: “Gure amen arrastoari segika gerturatu ginen Arco Irisera, eta, beraz, hor jada ikusten da zein izan daitezkeen mugitzen gaituzten gaiak: amatasuna, sexualitatea, erditzea, umeen zaintza, gizonen eta emakumeen arteko harremanak... bat-batean ohar-tu ginen hari horiek guztiek harremana zeukatela”. Are, ohartu ziren auzi batzuk bereziki bilakatzen direla arazotsu, teoriarik askatasunaren bila dabilen komunitate batek erreproduzitzen baditu: “Guztia hankaz gora jartzen saiatu ziren, oso modu xaloan, funtsezko alderdi asko kontuan hartu gabe”, azaltzen du Gorostidik. “Berrogei urte igaro ditugu frankismoan, katolizismoan heziak izan gara, eta orain, goizetik gauera, hori guztia gainditzeko gai gara. Eta gainera zer, eta atzerriko joera batek –hinduismotik

datoren tantrak- konponduko dizkigu gure arazo espiritual eta sexual izugarri errotuak... niri oso gogorra iruditzen zaio". Echavarriri antzera iruditzen zaio: "Espiritualitate ez-material horrek auzi oso materialekin egiten zuen talka, espiritualitate maskulino pribilegiatu bat zelako". Tantra gorabehera, emakumeak haurdun geratzen ziren, eta taldetik baktzen zituzten orduan. Talka horixe da Gorostidiri esperientzia hartatik gehien interesatzen zaiona: "Oso arazotsua da sexu askapenaz hitz egitea genero ikuspegia kontuan izan gabe. Egundik, gauza batzuk nola egin zituzten ikustean, zailantza asko pizten dira".

IDEALIZAZIORIK EZ, EPAI ERRAZIK EZ

Kritikak gorabehera, filmak esperientzia hari balioa eman nahi diola aipatzen dute zuzendariak. "Askotan konturatzen naiz oso erraza dela jarrera epaile batetik begiratzea hari, sekta bat balitz bezala. Aldi berean, erraza da zinismoan erortzea ere. Horiek saihesten ahalegindu gara", azaltzen du Gorostidik. "Baita erroman-tizismoa ere", gehitzen du Echavarririk:

"Hura bizi izan zuten zenbaitek idealizazio moduko batetik gogoratzen dute. Baina gero, pertsona horiek beraiek oso esperientzia gogorak oroitzen dituzte. Pentsa zein konplexua den".

Esperientzia hartara modu orekatuan gerturatzeko bide bila zebiltzala, beraien burua filmean sartzea erabaki zuten. Erreportaje ortodoxoaren logikatik ihes egiteko modu bat izan zen, nolabait. "Grabatzen ari zarenekiko sekulako distantzia hartu dezakezu, ahots askotarikoen bidez gertatu zena berreraikitzen saiatuz. Gure apustua justu kontrakoa izan da: hautatu ditugun ahotsak oso partzialak dira, lotura zuzena izan dugu pertsona horiekin, gu ere tartean gaude, eta ikuspegi intimo batetatik kontaktzen dugu esperientzia honetatik zer interesatzen zaigun", dio Gorostidik. Ez zeukaten oso pentsatuta hautu hori; amen doluak filmean zer toki izango zuen ebazterakoan erabaki zuten biak agertzea.

Beste erabaki formal garrantzitsu bat ere hartu zuten: ez pilarik ez bateriarik ez duen 16 milimetroko Bolex kamera batekin grabatu zuten gutzia, beren bu-

ruari prozesua konplikatu asmoz. Gehie-nez minutu erdiko planoak graba zitzake-ten, gero moztu egiten zelako. Kontziente dira 16 milimetroko kamerak dispositibo edertzaile izan daitezkeela, baina bes-telako zentzua aurkitzen diote beraiek, teknologiak ezartzen dizkien baldintze-tara egokitzea interesatzen baitzaie. Go-rostidiren arabera, kamera mota horiek azaleko ikuspegi batetik erabiltzeak ez du zentzu handirik: "Badira planoak edert-zeko modu errazagoak. Kamera mota hauekin lan egitea oso nekeza eta garestia da. Eta izugarri baldintzatzen du soinu-a-ren lanketa ere. Hain da kamera zarata-tsua, une oro entzuten baita". Errodajea-zehar konturatu ziren ezingo zutela soi-nua irudiarekin sinkronizatu, kameraren ezaugarri bereziengatik. Filmaren azken bertsioa erabat baldintzatu die horrek.

Kamera berezi horrekin lan egiteak egiten ari zirenekiko distantzia hartze-ko balio izan dio Echavarriri: "Teknologia digitala oso barneratuta dugu eguneroko-tasunean. Aldiz, halako teknologia zailago batek beste ikuspuntu bat hartzen lagun-tzen dizu, zer esanik ez gurea bezalako gai intimoa eta emozionalki pisutsua bada.

Eszenaratzeak askoz gehiago pentsatu behar dira”. Gorostidik bat egiten du: “Grabatzen duzunaren eta ez duzunaren artean muga oso handia sortzen da. Digitalarekin sortzen da fantasia bat –ez dena egia–: ematen du grabatzerakoan ez duzula zertan erabaki handirik hartu, badaezpada dena grabatu dezakezulako. Analogikoarekin, aldiz, kontu asko erro-dajejan bertan erabaki behar dituzu”.

JARRAITZEKO AUKERA ZABALIK

Umetako lagunak dira Gorostidi eta Echavarri, baina urte luzetan elkarren berri izan gabe egon ondotik, Bilboko Arte Ederretako klasean egin zuten topo. Klaseko lan asko lankidetzan eginagatik, hau dute elkarrekin zuzendutako lehen filma. Gorostidik aurkeztu zuen proiektua Punto de Vista jaialdiko X Films lehiaketara, eta gerora sartu zen Echavarri prozesuan: “Ni sartu nintzenerako gauza asko definituta zeuden, baina erro-dajejan asko inprobisatu dugu. Niretzat berria izan da horrela lan egitea, erabakiak unean bertan hartuz. Norbaiten atea jo, eta ea zer gertatzen zen. Prozesuan konfiantza izaten irakatsi dit”.

“Gure amen arrastoari segika gerturatu ginen Arco Irisera, eta, beraz, hor jada ikusten da zein izan daitezkeen mugitzen gaituzten gaiak: amatasuna, sexualitatea, erditzea, umeen zaintza, gizonen eta emakumeen arteko harremanak...”

Mirari Echavarri

Filma ikusi duten askok aipatu diete gehiagoren gosez geratu direla. Orain-goz asmo zehatzik ez daukaten arren, badute proiektuarekin nolabait jarraitzeko gogoia. “Ideia pila bat genuen, baina ez zigun gehiagorako denborarik eman”. Edonola, Gorostidik behintzat, Arco Iris komunitateari buruzko kontuekin jarraitzeko asmoa du. *Anekumen* izeneko fikziozko film luze bat idazten ari da, bertako esperientzietan girotua: “Lehendabizi otu zitzaidan gai honi fikziotik heltzea, baina hainbesterako ematen du... Orain bukatu berri dudana laburra film luze horren lehen zati modukoa da. Filmeko protagonistek ibilbide jakin bat egiten dute: langile mugimendutik datoz, han ernatzen zaizkie kezka iraultzaile horiek guztiak, eta sartzen dira Arco Irisen. Jende askoren ibilbidea izan zen hura, bai Mirariren gurasoena, bai nireena. Trantsizioan dezepzio batek harrapatzen ditu, eta baita hutsune izugarri batek ere. Krisi existentzial moduko batean sartzen dira, ezeri zentzurik ez diote aurkitzen, eta halako tokietan bilatzen saiatzen dira. Hori dut idazten ari naizen proiektuko gaia”. ●